

2.1 Seniausi rašytiniai lietuvių kalbos šaltiniai

Seniausi rašytiniai lietuvių kalbos šaltiniai

Biblija – tai Šventasis Raštas, sudarytas iš Senojo ir Naujojo Testamento, religinių dogmų ir pamaldų pagrindas.

Postilė – tai pamokslų rinkinys, suprantamai aiškinantis ir komentuojantis Biblijos ištraukas.

Katekizmas – glaustas krikščionių tikybos vadovėlis, išdėstytas klausimų ir nesudėtingų atsakymų forma, skirtas tiems, kas rengiasi krikštui.

Kas yra pirmųjų lietuviškų knygų autoriai?

Pirmosios įvairių tautų knygos paprastai būdavo kokie nors bažnytiniai tekstai, dažnai versti iš kitų kalbų. Tokių tekstų buvo ir pirmojoje lietuviškoje knygoje – Mažojoje Lietuvoje išleistame „Katekizme“ 1547 m. Šią knygą parašė Martynas Mažvydas. Jis taip pat yra parašęs ir išleidęs keletą giesmių knygų. Vėliau Jonas Bretkūnas Karaliaučiuje išleido „Postilę“ 1591 m. Didžiojoje Lietuvoje Mikalojus Daukša parengė ir išleido „Katekizmą“ ir „Postilę“ 1595 m. Pirmoji lietuvių kalbos gramatika pasirodė Karaliaučiuje. Ją išleido Danielius Kleinas. Pirmąjį lenkų – lotynų – lietuvių kalbų žodyną išleido Konstantinas Sirvydas.

Įdomu

Manoma, kad Konstantinas Sirvydas yra sukūręs ne vieną žodį, kuris vartojamas iki šių dienų: *kupranugaris, mąstytojas, medvilnė, pratarmė, rūbinė, virtuvė, spaustuvė, taisyklė, turgavietė...*

K. Sirvydo žodyne yra ir tokių žodžių, kurie jau nebevertojami: *vasario mėnuo* vadintas *pusiu*, vietoje žodžio *stogas* vartotas žodis *dangtis*, o *maisto pakaitalas* vadintas *prometalu*.

Bonifacas Stundžia, K. Sirvydo žodynui – 400 metų

Kokios kalbos turėjo poveikį lietuvių kalbos formavimuisi?

Visada nemažą ir gana stiprų poveikį darė ir daro kaimynų kalbos. Dažniausiai perimti žodžiai būna susiję su gyvūnais ar augalais, kasdieniais buities daiktais ar darbais. Anksčiau lietuviai daugiausiai bendravo su slavais (lenkais, rusais, baltarusiais) ir germanais (vokiečiais). Iš jų pasiskolino nemažai žodžių, kurie tapo senaisiais skoliniais ir dabar yra bendrinės lietuvių kalbos žodžiai: *vanduo, galva, lapė, ledai*.

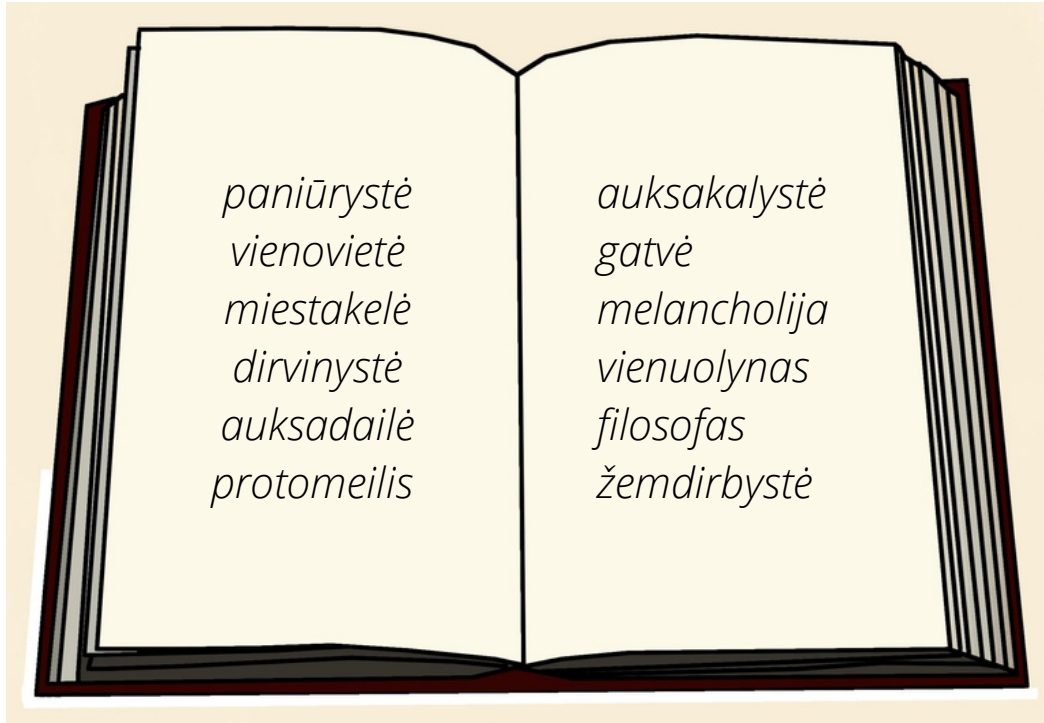
Yra germaniškų skolinių, kuriuos susikūrus Lietuvos valstybei atsinešė vokiečių amatininkai: *budelis, spinta, rūmai*.

Lietuvių kalbą stipriai paveikė ir iš lenkų, rusų, vokiečių kalbų atkeliavę barbarizmai: *dratas, papkė, atviortka*.

Šiandien į mūsų kalbą veržiasi angliški žodžiai: *ofisas, menedžeris, vykendas*.

2.1 Seniausi rašytiniai lietuvių kalbos šaltiniai

1. Vienoje knygos pusėje yra K. Sirvydo vartoti žodžiai, kitoje – jų reikšmės. Sujunkite tos pačios reikšmės žodžius.

2. Raskite šiems žodžiams lietuviškus atitikmenis:

puzlis –
vebsitas –
hakeris –
hamburgeris –
menedžeris –
draiveris –

3. Naudodamiesi žodynais (su jais susipažinote per praėjusią pamoką), sakiniuose raskite nevartotinus žodžius. Sakinius nurašykite pakeisdami žodžius vartotiniais.

1. Nedavažiavus miestelio yra gražus ežeras.
2. Norėjau nusipirkti kramtoškių, čipsų, popkornų ir hotdogų, bet viskam neužteko pinigų.
3. Popierius reikia susegti į papkę, jeigu nori, kad jie neišsimėtytų.
4. Aš skaitau, kad ši knyga yra labai įdomi.
5. Aš tik biškį pavėlavau, o tu taip pyksti.
6. Mūsų kaimynkos mėgsta pliotkinti, todėl su jomis nenoriu bendrauti.
7. Kai kurioms mergaitėms ne mokslai galvoje, o kaip gražiau apsiredyti.
8. Šios basanoškės yra labai nepatogios.